

ugy, ha az egy szép virágnak a növést segiti elé; a nélkül vissza-
tasztító.“

Az igazság érdekében meg kell jegyezmem, hogy a ki legelőször emelte fel szavát a naturalista iskola ellen, de a kinek felszólalása viszhang nélkül maradt, az Paileron Ede, e nagy erkölcsi értékű író. Ő volt az, ki a naturalismus felett irott bírálatát e szavakkal végezte be: „Ünnepelni a fajtalan, az erkölcstelennel csavarogni, ezen az uton a csömörletességig menni s mind durvaságok és ocsmányságok gyakorlata által éheztetni, a mi bennünk gyöngéd és nemes; eme régi jelszót „fölebb, fölebb!“ ezzel cserélni fel, „alább, mindig alább!“ — ily dolgokat művelni — ez nem forradalom a művészet ellen, ez lázadás.“ Ezt a hangot visszhangozzák azok az írók, a kiknek eszméit föbb vonásokban ismertetem. Ohajtjuk, hogy ez a mozgalom itt ne álljon meg, hanem haladjon a fennemlített társulatéval együtt. A naturalista iskola elleni eme keresztes hadjáratban részt vesz az atheismus ellen alakult szövetség, a Petit bibliothèque française, melyben csak a sziv emelésére czélzó, nemes érzelmeihez szóló művek jelennek meg, a „Revue des familles“ vállalat, melynek élén Jules Simon áll, s melynek czélja Franciaországot a családi szellem emelése által emelni. Lehet remélni, hogy e törekvés mind erősebb lesz és hogy e mozgalom az igaz lelkiismereteket hova-tovább mindinkább megnyerve termékeny és hatalmassá válik arra nézve, hogy megbizonyítsa az olvasók tömegének a naturalismus büneit és semmitérőségét. Mert ismétlem az olvasókra kell hatni; mert a mint Glouvet oly jelesen mondja: mielőtt a jó mag elvettetnék a ti mezőtökbe, irtsátok ki a gazt.

D. CHARRAUD.

U. i. Magáról a regényről „Marie Fougère“-ről semmit se mondtam. Nem is volt ez czélom, hanem csak az előszóról szólni, mely a sajtóban viszhangot keltett, mint a most annyira divatos iskola elleni tiltakozás. A regény maga különben igen érdekes és jól van írva. Egy erkölcsi idyl, melyben a legszigorubb lelkiismeret sem találhat kifogásolható, s hű és élénk leírást nyujt az erdészek szokásairól, kik a Loire partjain levő erdőkben élnek és dolgoznak. Ezt olvasva az ember a középkorban képzeli magát.

D. CH.

BUDAPESTI LEVÉL.

(Egyházi élet.)

BUDAPEST, 1889. ápr. 12.

Tisztelt Szerkesztőség!

Budapesti egyházközségünknek s a hozzá tartozó leány-egyházközségeknek 1887. és 1888. évi működéséről és haladásáról az érdeklődők számára, lehetőleg röviden, a következőket irhatom.

Anyae gyház kö z s é g ü n k b e n a szokott módon és időben tartott istentiszteleteinket a hivek s másfelekezetűek is

aránylag kielégítő számban látogatták. Különösen az ünnepek valóban ünnepélyesek s fölemelők voltak.

Anyakönyvünk szerint keresztelés volt 1887-ben 15, 1888-ban 14. Ezek közül 5 átkeresztelés a Mózes-vallásról. Esketés volt 1887-ben 22, 1888-ban 36. Ezekből 10 más lelkészek által (felhatalmazással), a többi általam végezve: Ez utóbbiakból 1 Rákos-Csaban a reform. templomban, 1 Bönyben az evang. templomban, 1 Kassán és 1 Szent-Gotthárdon magánlakáson. Temetés volt 1887-ben 4, 1888-ban 7. Nagyobb részük vidéken s más lelkészek által; az általam végzett négyből 1 Székesfejérvárt s 1 Szabadkán.

Áttért hozzánk 1887-ben 61 felnőtt s 20 gyermek, együtt 81. 1888-ban 82 felnőtt s 13 gyermek, együtt 95. Kitért 8 és 14, együtt 22.

Lélekszám 1887. végén 606, 1888. végén 703. Az alakuláskor 202 egyháztag volt bejegyezve.

Az iskola-kötelesek mind jártak iskolába.

A lelkészi jegyzőkönyv szerint beérkezett s elintéztetett 1887-ben 527, 1888-ban 817 ügy. A két év alatt általában egyházi érdekekben, magán-naplóm szerint, irtam 1339 levelet.

Az angol és amerikai unitárius Társulatokkal az összeköttetés levelezés s évi tudósítások útján fentartott.

Az Unitárius Kis Könyvtárból két év alatt 11 füzet, eddigelé 36 füzet jelent meg. Ára 1 frt 60 kr. Több példányban olcsóbb. Füzetek külön-külön is kaphatók.

Egyházi könyvtárunk, vásárlás útján, a Jakab Elek „Kozsvár Történeté“-vel, a Bod Péter-féle Egyh. történelem I. kötetével, s a Ker. Magvető évi köteteivel gyarapodott.

Leltárunk szerint főleg az Úr-asztala teljes felszerelésére történtek szép ajándékozások s áldozat-készséget bizonyító adományok. A Jakab Elek afia kedves leányai által készített s ajándékozott több mint 400 frt értékű asztalterítő és kehely-takaró, a Telkes Simon s neje által ajándékozott 200 frt értékű kehely, s a Derzsi és neje által ajándékozott 100 frt értékű tányér a Magvetőben már említve voltak. Az utóbbi két év alatt csináltattunk egy ritka szép kivitelű, aranyozott ezüst kehelyt, értéke 250 frt és egy kannát, értéke szintén 250 frt. Mindkettő Herpka Károly iparművészeti tanár remekműve. Ezeknek beszerzésére gyűjtő-ivemen adományoztak: Hajós János, Bedő Albert, Grúz Albert 25—25 frtot; Ferencz Károly, Ferencz József (püspök), Jakab Elek, dr. Székely Ferencz, Telkes Simon, Sebes Pál, Dániel Gábor (főispán-főgondnok) 20—20 frtot; dr. Iszlai József, Végh József, Ürmösi Miklós, Boncza Miklós, Simó Ferencz, Gál Jenő, Halmágyi Sándor 10—10 frtot; Véber Sándorné, Kozma Gyula, dr. Sebes Károly, Xántus János 5—5 frtot; dr. Ürmösi Gyula, Farkas Sándor és Becsák János 3—3 frtot, összesen 314 frtot, mely szives adományaikért egyházközségünk nevében, e helyen is, legmelegebb köszönetet nyilvánítani kedves kötelességem. Ujabban D. K. és N. I. ajándékoztak a nagyobb kehelyre egy tányér-alaku, aranyozott ezüst fedőt, értéke 20 frt. E szerint Úr-

vacsorai asztalunk már teljesen föl van szerelve, s több mint 1200 frt értéket képvisel. Izlésben, fényben, szépségben s tán értékben is nem sok párja lehet a mieink között. Most már csak templom kell hozzá.

Vagyonilag is szép haladást tettünk. Lelkészi és templom-alapunk a két év alatt 21 ezerről 24 ezer frtra emelkedett. Ez emelkedés nagy részét az évi kamatok adták; gyűjtő-könyvecskék útján közel 500 frt, Halmágyi Sándor afiától papír-járadék kötvényben, mint adomány, 100 frt folyt be. Itt is felkérem azokat, kiknél gyűjtő-könyvecskék vannak, sziveskedjenek minél előbb s minél nagyobb összegekben beszámolni, mert az építkezés miatt égető szükségünk van a pénzre.

Az állandó kepe-alap, melyet kiváló gonddal ápolok, s mely legnagyobb részben a saját gyűjtésem, a két év alatt 5600 frtről 12,500 frtra emelkedett. Ebben 100 frt a dr. Székely Ferencz afia szives adománya, kötvényben.

A gróf Telekiné Simén Klára-féle lelkeszi alap a mult év végén 274 frtot tett.

Indítványom folytán a Tanácsunk egy kepe-megváltási alapra vonatkozó szabályzatot állapított meg s terjesztett fel az E. K. Tanácshoz a mult évben. Választ még nem kaptunk. Ez alapnak is van 328 frtja. Említett alapjaink pénzüsszege 37,465 frt 73 kr. Pénzbeli vagyonunk tehát két év alatt csaknem 10 ezer frttal gyarapodott.

Ingóságaink értéke 1600 frt.

Az évi kepe-ajánlatok összege 2000 frton felül van. De, fájdalom, a hátralékok is folyton emelkednek s így e czimen 1500 frt évi bevételnél többre alig számíthatni.

Évi kiadásunk 3500 és 4000 frt közt váltakozik.

Az angol és amerikai unitár. Társulatoktól, ugyszintén a magyar unitárius egyházi közpénztárból is az évi segélyt rendszeren megkaptuk. Az angol Társulat évi segélyét 1887-ben 10 fonttal, 1888-ban ismét 10 fonttal szállította alább, előleges megkérdezésem után. Reméljük azonban, hogy folyton gyarapodó rendkívüli kiadásaink (a két segédlelkészi állomás évi segélyezése s az építkezés következtében pénztárunkra nehezedő újabb terhek) tekintetbe vétetvén, angol hitrokonaink a mult évi segélyt legalább pár évig még, alábbszállítás nélkül, megadni kegyeskednek.

A templom-telek beépítése ügyében tett lépéseinkről a Magvető olvasói a Jakab Elek úr leveleiből jórészen már értesültek. Ez és más okok miatt tehát csak röviden írok. — Megnyeretvén a főváros nagylelkűségétől az engedély arra, hogy az adományozott telken nem csupán templomot és papi lakot, hanem a helyi viszonyoknak megfelelőleg bérházat is építhessünk s hogy ezt pénzkölcsönnel is megterhelhessük, — első teendőnk volt vállalkozót keresni, ki a bérházat a templommal együtt, a jövedelemnek bizonyos évekig tartó élvezhetése (mint visszatérítés) alapján, a saját költségén felépítené. Ily vállalkozó vagy ajánlkozó végül is csak kettő akadt. Az egyikkel.

a megegyezés a tervvázlatok hiányossága s főleg pénzügyi nehézségek és bizonytalanságok miatt nem sikerült; sőt, a mire nem számítottunk, az építésznek munkálatait később kissé keserűen kellett több száz frttal megfizetnünk.

A másik, kivel dr. Székely Ferencz és én léptünk öszszekötésbe, a régi és nagyon költséges tervezet előleges elejtése után, határozott ajánlatot tett arra nézve, hogy a Petz Samu egyetemi tanár műépítész úr által készített új vázlat szerint a bérházat s ebben a templomot, 60 évi haszonélvezet fejében, vagy pedig a befektetendő összegnek 42 évre szóló 7°/_o-os megtérítése mellett, fölépíti. Ez ajánlatot egyházközségünk egyelőre elvben elfogadván, említett műépítész úrral a terv-rajzok, a tervezet, költségvetés stb. teljes elkészítése iránt egyezsége léptünk 8000 frtban, melyet egyházközségünk 3 részletben (a 3-ik részt az épület átadása után) fog kifizetni. A tervek és költségvetés elkészülvén, a vállalkozó czéggel a szerződés pontjaira nézve még a mult nyáron tárgyalásokat kezdtünk. E tárgyalások több rendbeli kebli tanácsi és közgyűlési megvitatások után a szerződés végleges megállapítására vezettek. E szerződés létrehozásában kiváló érdemük van dr. Székely Ferencz és Gál Jenő afiainak, kik időt és fáradságot nem kímélve, bámulatos tevékenységgel buzgólkodtak. A teljesen megállapított s mindkét részről elfogadott szerződést a felek 1888. évi október 30-án irták alá, — egyik részről Hajós János gondnok és Derzsi Károly lelkész, mint az egyházközség meghatalmazottjai, — másik részről a „Holzspach A. Fiai“ czég. Ugyanakkor aláirtuk a tervrajz darabokat, a költségvetés példányait s megpecsételtük a márvány-, kő- és téglaminta darabokat. A szerződést s mellékleteit aztán egy, Gál Jenő afia által irt s elfogadott kérvény mellett — helybehagyás végett — benyújtottuk a fővároshoz, hol a különböző bizottságokon átmenvén s kedvező fogadtatásban részesülvén, végül a fővárosi tanács s aztán a közgyűlés által is egyhangulag elfogadtatott és helybehagyatott. Innen a szerződést Gál Jenő afia, mint megbizottunk, az Égyh. Képv. Tanácshoz vitte, mely azt f. é. márcz. 10-én szintén elfogadta és helybehagyta. Most már az építési engedély megnyeréséért kellett folyamodnunk, mely engedély az illetékes hatóságok részéről szintén megadatott. A fővárossal 1884-ben kötött ajándékozási szerződés módosító pontjait nemrég szintén aláirtuk. És így ma már annyira jutottunk, hogy mire e sorok napvilágot látnak, akkorrá már — ha valami fatum közbe nem jő — a tényleges építés is kezdetét veendi.

Igy állván a dolog, mit tehetnénk jobbat, mint hogy kifejezzük itt is mélységes köszönetünket a fővárosnak nagylelkűségeért s ritka generozitásáért, — és hálát adjunk Istenünknek az oly nagy mértékben tapasztalt segedelmeért!

A szerződésről tájékozással következőket irhatom. A szerződés szerint a három utcára néző háromeletes épület, melyet fő-homlokzatán az emeleten kezdődő szép templom keresztül vág, 325.000 frtba kerül. Az egész épület s kivált a templom, goth stylben, való-

ban monumentálisnak ígérkezik. A vállalkozó czég 50 évig fogja a házbér-jövedelmet huzni s akkor az egész épület az egyházközség feltétlen birtokába megy át; de az egyházközségnek jogában áll az egész épületet bármikor átvenni vagyis megváltani, ha az összes építési költségnek a még le nem járt évekre eső ugyanannyiszor ötvened részét lefizeti s kárpótlásul még 50 ezer forintot fizet a vállalkozónak. Az épületet a vállalkozó csak 200,000 frtig terjedhető (legfőlebb 6°/_o-os) kölcsönnel terhelheti meg; a házbér-jövedelem első sorban e kölcsön törlesztésére fordítandó. Arra a nem remélt esetre. (mitől Isten óvjon!), ha a telek és épület valaha az egyházközség birtokából s így rendeltetése céljától elidegenítettnek. — az esetre a főváros biztosítja magát telekkönyvileg 36 ezer frtig, vagyis a teleknek az ajándékozáskor (1883.) fennállott leltári becsértékéig. — A templomot az egyházközség feltétlenül és díjtalanul használja. Papi lakás is okvetlen ott lesz, de ezért szállásbért kell fizetnünk. A templom belső felszerelése az egyházközség költségén történik. A haszonélvezet tartama alatt mindennemű adót s javítási költséget stb. a vállalkozó hordoz. A templom legkésőbb 1890 évi november 1-én az egyház használatába átadandó s a szerződéses 50 év is ekkor veszi kezdetét stb. stb. — Így hát. tekintve, hogy a telek jelenleg mintegy 70—80 ezer forintot ér. ha a beépítés megtörtént, a jövő nemzedék 50 év múlva. sőt ha munkás lelkek lesznek. jóval hamarabb is, mintegy félmilliót érő vagyonnak fog birtokába jutni. — Azt azonban ne gondolja senki, hogy jelenlegi anyagi helyzetünk könnyebbé válik. A tény ugyanis az, hogy az építész díjára, a templom felszerelésére, átíratási s más költségekre a templom-alapunk összegét valószínűleg egészen rá kell költenünk. E mellett a kijelölt lelkeszi lakásért körülbelől többet kell évenként kiadnunk, mint a megnyit eddig ugyanezért és az imaházért adtunk. Az egyesek áldozataira, az egyház és külföldi hitrokonaink segélyére tehát egy-ideig még nagyobb szükségünk lesz. S e segélyek megadását reméljük és kérjük is legalább addig, míg elköltendő alapunk ismét helyreépítlődik. E nehézségek leküzdése s ez áldozatok meghozása azonban, azt hiszem. csak csekélységnek tekinthető, szemben azzal az óriási erkölcsi nyereséggel s győzelemmel, melyet kivivnunk sikerült, de a melyet fejtegetnünk teljesen fölöslegesnek látszik.

Ennyit budapesti anya-egyházközségünkről; és most áttérek leány- és fiók-egyházközségeinkre.

Hód me z ő - v á s á r h e l y i l e á n y - e g y h á z k ö z s é g ü n k A j - t a i J á n o s s e g é d l e k é s z b u z g ó v e z e t é s e a l a t t a z u t o l s ó k é t é v f o l y a - m á n s z i n t é n s z é p h a l a d á s t t e t t .

A z i s t e n t i s z t e l e t e k e t (v a s á r n a p k é t s z e r s c s ü t ö r t ö k ö n r e g g e l) a h i v e k . k i v á l t t é l i i d ő s z a k b a n , r i t k a b u z g a l o m m a l l á t o g a t j á k . D é l e l ő t t 1 5 0 — 2 5 0 - e n , d . u . 5 0 — 1 2 0 - a n s z o k t a k ö s s z e g y ű l n i .

A v a l l á s o s é l e t f e j l e s z t é s e s h i t e l v e i n k s t ö r t é n e l m ű n k i s m e r - t e t é s e c z é l j á b ó l s e g é d l e k é s z ű n k v a l l á s e r k ö l c s i f e l o l v a s á s o k

tartását hozta gyakorlatba s ilyet két év alatt tizenhatszáz tartott a város különböző pontjain. E felolvasások nagy örömmel s részvétellel fogadtatnak.

Az egyházi dalok a templomi és halottas énekeken kívül a hazafias dalokban is szép haladást tett; a tagok valódi érdeklődéssel s kitartó szorgalommal vesznek részt a próbákon és előadásokon.

A felnőttek általános énekképzése szintén szépen halad.

A 47 tanköteles gyermek vallásos oktatása lehető folyamatban van, habár a távoli és szétszórta lakás miatt sok nehézségekbe ütközik.

Az anyakönyv szerint 2 év alatt volt keresztelés 30, esketés 1, haláleset 32. Áttért hozzánk 129, tőlünk 1 lélek. A lélekszám 277-ről 405-re emelkedett. Az áttérések (hozzánk) most is folyamatban vannak.

A vagyoni helyzet is javulást mutat, a mennyiben 5700 frt értékről 6400 frtra emelkedett. A baj csak az, hogy a 4000 frtnyi teher (az imaház és melléképületei vásárlása következtében) még mindig fenn van. Fájdalom, nem akadt még (pedig reméltem) egyházunkban oly hitrokon, a ki nemes áldozatkészségének tanubizonyosságául ez adósságot egyszerre törölte volna. Egy általános gyűjtés által, azt hiszem, segíthetnénk e bajon, s lehetővé tehetnők, hogy e fontos kis egyházközségünk a saját erején is megéljen, sőt hogy előbb-utóbb anya-egyházközséggé váljék!!

A jelzett vagyonnak egy részét teszi az u. n. „Angol és Amerikai Alapítvány.“ Angol és amerikai hitrokonaink ugyanis 1887-ben az Alföldi árvíz-veszély alkalmából hódmezővásárhelyi hiveink segélyezésére előbbieket 200, utóbbiak 150 frtot gyűjtöttek. Ez összeget főtiszt. püspökünk azzal az utasítással küldötte h.-m.-vásárhelyi hitrokonainknak, hogy a mennyiben a már előzőleg (szintén angol hitrokonaink adományából) küldött s kiosztott 308 frt segély a károsult hitrokonok felsegélésére elégségesnek látszanék: ez a 350 frt „Angol és amerikai alapítvány“ czimen tartassék meg az egyházközség javára, a hiveket ért veszteségek miatt netán apadandó egyházi adó pótlására. Ez alapítványhoz Benczur István pénztárnok 49 frt 10 krt, Schiller Imre másodgondnok 68 frt 21 krt ajándékozván, az alap 467 frt 89 kr-ra s a múlt év végén a kamatokkal 508 frt 89 kr-ra emelkedett.

Az évi egyházi kepe-ajánlat a múlt év végén 217 frt volt. Egyéb bevételeik a ház- és haszonbérekből, perselypénzből, a Főtanács által megszavazott segélyből, a mely méltán emelendő volna, folytak be.

Örömmel kell említenem, hogy a hivek buzgósa egy egyházi magtárt is teremtett, mely ez idő szerint 50 frt értéket képvisel.

A hiveknek az egyház részére tett adományait s az annak támogatására önként áldozott munkasegélyt nehéz lenne mind előszámlálni. Jegyzőkönyveik ezeket rendesen megőrokitik. Itt csak a főbbeket említhetem. Így, Benczur István és neje a s.-lelkésznek lakást

és teljes ellátást már 3 év óta a legnagyobb szíveséggel adták és adják. Ugyanők a szószékre s Urasztalára diszes takarókat s terítőket ajándékoztak, mintegy 50 frt értékben. Megyelka József gondnok az egyházközség temető-kertjében, előleges beleegyezés mellett, a korábbi években a saját költségén (mintegy 260 frt) egy csinos házacskát építtetett, mely 3 év alatt a bérjövedelemből magát nagyrésztben kifizetvén, gondnokunk a múlt tavasszal a részére még esedékes 51 frt követelésről az egyház javára lemondott, sőt megígérte, hogy ez összeget 100 frtra fogja kiegészíteni egy iskolai alap javára. Az említett ház jövedelme most már természetesen az egyh. pénztárt illeti. Ugyanő 3 unitárius gyermeket jó nyári ruhával, Schiller Imre 3 leánygyermeket, Benczur István s neje 4 gyermeket, Gyömrei Zsuzsánna 1 fiút láttak el egész rendbeli jó téli ruhával. Ez utóbbi e mellett egy Ur-vacsorai érc-tányért, a szószékbe egy láb-szőnyeget, az Angol-amerikai alap gyarapítására 4 frt 50 krt adományozott. Aczél Luiza hitrokon egy szép Urvacsorai pohár-takarót készíttetett. A többi hivek is teljes odaadással áldoztak, kézi munkával s apróbb, de fontos segítséggel támogatván az egyházat, mint pld. Gajdán Pál, Kis János, Kardos Ferencz, Gulyás János, stb., stb., elannyira, hogy a hivek önkéntes adományai és segélyei évenként értékken meghaladják az egyházi kepe-összeget.

Lelkészi látogatást köztük a két év alatt négyszer teljesítettem, felülvizsgálva s áttekintve az erkölcsi és anyagi helyzetet, a fontosabb teendők és ügyek felett tanácskozva, s lelkészünknek és a Kebli Tanácsnak lehető urbaigazításokkal szolgálva. Ily alkalmakkal vagy Megyelka gondnok, vagy Benczur pénztárnok hitrokonaink szoktak részéssitni a legszívesebb fogadtatásban s vendégszeretetben, melyért valamint egyházközségünk s szent vallásunk érdekében tanusított páratlan buzgóságukért és áldozatkészségükért őszinte köszönetemet nyilvánítani el nem mulaszthatom.

Isten tegye jövőben is sikeressé és áldásossá az igaz keresztényi szeretet és törekvés e ritka szép nyilvánulásait!!

Orosházi fiók-egyházközségünk is halad, lassan talán, de biztosan. Itt 1887. decemberben voltam először, buzdítva a hiveket, hogy minél gyakrabban gyűljenek össze házi istentiszteletre, vagy legalább egy-egy felolvasásra. Ezt gyakorlatba is hozták. Salamon József gondnok vagy Nagy Sándor presbyter házánál vasárnaponként összegyűlnek, énekelnek s házi istentiszteleteket tartanak. A felolvasásokat legtöbbször Gintner István egyh. jegyző végzi. — Ajtai s-lelkész, másnemű látogatásokon kívül a két év alatt ötször járt át s tartott istentiszteletet szépszámú hallgatóság előtt, többnyire az említett buzgó hiveink házánál, kik iránta, úgy mint irántam, a legszívesebb vendégszeretetet szokták tanusítani. A múlt évben Pünköszt másodnapján voltam ott s predikáltam a Függetlenségi Kör helyisége nagytermében, melyet e célra készséggel átengedtek. Nemcsak a nagyterem, hanem a szomszédos szobák is tele voltak hallgatókkal, kik mintegy 300-an lehettek.

A lélekszám 50-ről 77-re emelkedett.

A tankötelesek száma 7. A gyermekek nevelésére kiváló gondot fordítanak. A felekezeti iskolákban az unitárius tanulóktól kettős tandíj követeltetvén, ennek fele részét az egyházközség hordozza.

Vagyonuk a múlt év végén 65 frt volt.

Mezőberényi unitárius fiók-egyházközség. Mező-Berényen (Békésmegye) 1887. évi október és követk. hónapokban főleg a ref. egyházból többen tértek át, kiket csak előleges komoly figyelemztetésem után tett újabb kijelentésük s kérésük folytán — s ekkor is csak vagyonuk bevallása s ennek arányában az évi kepeajánlat előleges megtétele mellett — vettem fel az unitárius egyházba. Számuk 70-en felül emelkedvén, ismételt kérésükre dec. 12-én hozzájuk mentem s általános részvételök mellett közgyűlést tartottunk, mikor is a budapesti anya-egyházközséghez tartozólag fiókegyházközséggé alakultak. Szervezeti szabályzatuk az E. K. Tanács által s Főtanács által is megerősítettet, azzal a hozzáadással, hogy a közvetlen gondozás hm.-vásárhelyi s.-lelkészünkre bízott.

Az első istentiszteletet a hitek nagy öröme s lelkesülése mellett 1888. márt. 11-én tartottam az Olvasókör nagytermében, melyet hiveink e célra kibéreltek. Segédlelkészünk azóta hatszor tartott ott istentiszteletet, mindig nagy közönség előtt.

Ottani hiveink is mind derék magyar földmives emberek. A kebli tanácsot alkotják: Perei Mihály gondnok, kinek az érkező lelkész mindig szívesen látott vendége: Bereczki Péter társgondnok, Balogh Dániel jegyző, Bagi Pál pénztárnok, s még 6 egyháztag és 2 egyházfi. Mindannyian meleg érdeklődéssel s lankadatlan buzgalommal működnek.

Lélekszám 1887. végén 98, 1888. végén 130. Áttérések a f. évben is történtek.

Egyházi évi kepe mintegy 160 frt. Pénztári áthozatal 140 frt. Tankötelesek száma 5. — A folyó év minden tekintetben haladást jósol.

Polgárdii unitárius leány-egyházközség. Ez az unitarizmus legújabb gyermeke. Múlt évi július hóban Polgárdiból (Fehérmegye) egy levelet kaptam, melyben az illető — többek nevében — tudatja, hogy a ref. egyházból a belzavarok miatt több család végleg és határozottan kilépni szándékozik, s miután a községben evang. egyház nincs, katolikusokká lenni pedig nem akarnának, — elhatározták, hogy unitáriusokká lesznek annál is inkább, mert illetékes (ref.) egyéntől ezt a tanácsot nyerték. Kérnek tehát utasítást, hogy miként tehetnék ezt legkönnyebben s miként alakulhatnának mielőbb egyházközséggé; egyúttal az unitárius vallást ismerető könyvek küldését is kérték. E levélre én még csak nem is

válaszoltam (mit mond hozzá Szász G. ur és mások!); de füzeteket küldeni kötelességemnek tartottam. Nehány nap mulva jött a másik levél, jelezve, hogy az unitárius vallást most már ismerik, bensőleg eddig is ezt hitték, — tehát csak válaszoljak, mert ők a kilépést már megkezdték. Válaszomban a legkomolyabban figyelmeztettem, hogy gondolják meg tizszer is; mert papot, tanítót, templomot, iskolát odahagyni s aztán ezek helyett ujakat teremteni nem csekély feladat; s a kik mégis átlépnek, készen kell lenniök a legnagyobb áldozatkészségre, kitartásra, türelemre. Válaszul azt nyertem, hogy néhány nap mulva két derék polgár személyesen keresett föl, hozva 35 drb. kilépési bizonyítványt, melyeket — elismerésre legyen mondva — maga a ref. lelkész állított ki. Én a felvételt különböző czimen még ekkor is elodáztam. De nem sokáig lehetett ellentállani. Nehány nap mulva már 75 áttérő kérte a fölvételt. Fölvettem. Azután nemsokára, ismételt kívánatukra, közjük rándulván, a fiókegyházat megalakítottam. Ez alkalommal óriási néptömeg gyült össze Császár János hivünk udvarán, várva és remélve, hogy beszédet intézek hozzájuk; de minden tüntetést kerüendő, ettől tartózkodtam s a gyűlés is szobában tartottuk. Itt a hívekhez intézett beszédemben nyíltan kijelentettem, hogy a ki áttérését esetleg megbánta: nyilatkozzék s én azonnal visszabocsátom. Nem akadt egy se. (Mindezt tájékozással írom le a ref. testvérek részére, kik azzal vádolnak, hogy mi támadunk, téritünk, lelkeket halászunk, futkosunk, megigéziünk stb.) — Az áttérők aztán folyton szaporodtak. Aug. 12-én tartottuk az első istentiszteletet, említett hivünk udvarán. Szeptember 9-én, 16-án és 30-án ismét le kellett mennem s prédikálnom; utóbbi alkalommal Úrvacsora osztás is volt (őszi hála-ünnep levén) melyben 88-an vettek részt. Novemb. 18-án szintén tartottam istentiszteletet; délután énektanulással foglalkoztunk. Ez istentiszteletek — az elsőt kivéve — már az e czélra kibérelt és fölszerelt imateremben tartottak. Gyűléseinken újra meg újra fölmerült az óhaj egy segédlelkészi állomás szervezése s betöltése felől. Ez végre valósult is, s Karácson másodnapján megtörtént a s.-lelkész Simó János beigtatása nagy tömeg jelenlétében. Azóta az ő buzgolkodása mellett az ügyek tovább folynak. Az izgalom azonban a ref. egyházban még nem ért véget; minden követ megmozgatnak s mint hallom, még törvénytelen eszközöket is használnak a ref. afiak a kitértek visszatérítésére. Nekik — a mint hiszik — minden szabad! de mi, ha a legnagyobb előzékenységgel s testvéries érzülettel járunk is el velük szemben, mi — szerintük — akkor is támadunk. Hiába, a Calvini szellemből nem válik soha szertet szelleme!!

Az új lelkész Császár János derék hitrokonunk fogadta, egy időre, szives vendégszerető házába.

A polgárdii unitáriusok is mind derék magyar földmives emberek. — A Kebli Tanácsot alkotják: Bakos István gondnok, Sziládi János másodgondnok, Berki József jegyző, (a ki tollát más téren is jól forgatja), Szabó János pénztárnok s még 11 tanácsos és 2 egyházi.

A lelkék száma a múlt év végén 212 volt.

Bevételük 207 frt, áthozatal 137 frt.

Az istentiszteleteket vasárnap kétszer, s hétköznapokon minden reggel bámulatos szorgalommal gyakorolják.

Isten áldása legyen buzgolkodásukon!

Az összes bejegyzett lélekszám a budapesti anya- s a hozzá tartozó két leány- és két fiók-egyházközségben 1527. Az alakuláskor 223 volt.

Ezekben kívántam — lehetőleg röviden — (mert még sok mondani valóm lett volna) jelezni egyházunknak utolsó két évi haladását és jelenlegi állapotát a „szűkebb“ Magyarországon. A 7—8 évi működés eredménye felett bírálatot mondani a szives olvasóra bízom. Én áldom az Istent, hogy velünk volt, s kérem, hogy maradjon jövőben is velünk!!

DERZSI KÁROLY.

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Jelen füzetünk elején veszik t. olvasóink Gróf Kuun Gézától annak a vallásbölcselemi ismeretekben gazdag és mély tanulmánynak egy részét, melyet mult füzetünkben jeleztünk. E tanulmányhoz író több éven keresztül gyűjtötte az anyagot és most feldolgozva közrebocsátja. Mi kiválóan szerencséseknek érezzük magunkat, hogy e páratlan, tudományos nagy értékű munkát folyóiratunk nyújthatja irodalmunknak, s olvasóink figyelmét különösen felhívjuk reá.

Bölcselelettörténet. Irta dr. Szlávik Mátyás theol. tanár Eperjesen. II. köt. Pozsony, 1889. Kiadták a magyarhoni ág hitv. ev. egyetemes egyház theol. akadémiájának tanárai. Ára 1 frt 20 kr. Örömmel fogadtuk a szorgalmas szerzőtől ez új kötetet, mely a modern bölcselethez foglalja magában. A mű nem nagy terjedelmű, de röviden kellően tájékoz a jelesebb bölcseletről főbb elveiről. Szerettük volna, ha az egyes bölcselemi rendszerek összeköttetése teljesebb megvilágítást nyer, minthogy az a rövidsége törekvés következtében történhetett. Azonban az előadó tanár ezen segíthet s a mű használható kézi könyvnek fog bizonyulni. A nyelvezet sok helyt idegenszerű, hanem reméljük, hogy a szerző egy második kiadás alkalmával azon javítani fog.

Éppen most kaptuk „Az unitárius vallás főelvei“-t egy egyházi beszédben Boros György th. tanártól. E beszéd nyilvánosan elmondott Sepsiszt.-Györgyön az unitárius leányegyház újra alakulása alkalmával 1888. aug. 5-én. Az unitárius vallás főelveiről hármat jelöl meg: I. hogy Isten, a mi mennyei Atyánk egy Isten II. Jézus Krisztus Isten fia, nekünk testvérünk. oly tökéletes ember, ki az emberiségnek mindig példányképe lehet. III. Az ember Isten legremekőbb teremtménye, ki Istentől nyert tehetségeinél fogva követője lehet Jézusnak s ezeket fejtegeti buzgalommal s lelkesül mellettük. Ára 30 kr.